

Aan Provinciale Staten

ONDERWERP	Kabinet sbrieven 25 november 2022	TELEFOONNUMMER	+31634177114
DATUM	06-12-2022	E-MAILADRES	jan.steurrijs@provincie-utrecht.nl
DOCUMENTNUMMER	UTSP-1088738041-9122	DOMEIN/OPGAVE	BDO
VAN	Jan Steurrijs	TEAM	PMB
NUMMER PS	PS2022PS	PORTEFEUILLEHOUDER	Sterk
BIJLAGEN	<ol style="list-style-type: none">1. Kamerbrief 'Voortgang Nationaal Programma Landelijk Gebied'2. Kamerbrief 'Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos'3. Kamerbrief 'Water en bodem sturend'4. Kamerbrief 'Toekomst landbouw'		

Geachte dames en heren,

Essentie / samenvatting:

Op 25 november 2022 heeft het kabinet vier brieven naar de Tweede Kamer verstuurd die direct van invloed zijn op onze gebiedsgerichte aanpak in het landelijk gebied. Wij zijn positief over de stappen die het Rijk in deze brieven zet om te komen tot een meer integrale aanpak in het landelijk gebied: de verbinding die wordt gelegd tussen de doelen op het gebied van natuur, water en klimaat en tegelijkertijd een aanzet voor het werken aan perspectief voor de agrarische sector.

Deze doelen onderschrijven we en tegelijkertijd beseffen we goed dat de hiermee samenhangende opgaven voor het landelijk gebied groot zijn. Voor ons betekent dit dat we samen met onze gebiedspartners vol doorgaan met onze inzet in het landelijk gebied via de gebiedsgerichte aanpak. Gericht op een eerste gebiedsprogramma in juli 2023, maar bovenal gericht op het halen van onze internationale verplichtingen op het gebied van natuur, water en klimaat in 2030.

De brieven brengen ons weer een stapje dichterbij het toekomstbestendig maken van het landelijk gebied. Het blijft een grote opgave, waarin veel stappen gezet moeten worden. Wij vinden het belangrijk om deze stappen samen met alle gebiedspartners te maken. En op die manier te komen tot een vitaal platteland, waarin natuur en duurzame landbouw hand in hand gaan en de boeren een goed verdienmodel hebben.

De concreetheid van de brief "Water en Bodem sturend" spreekt ons aan en geeft ons goede handvatten voor het versneld of intensiever oppakken van een aantal acties en het ontwikkelen van aanvullend beleid. De drie andere brieven zijn meer procesmatig van aard en daar zit ook een punt van zorg: de spanning tussen de top-down doelen van het NPLG en het opstellen van een gedragen Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG) is groot. Dit vraagt om zorgvuldige afstemming met de gebiedspartijen in de gebiedsprocessen en het Rijk voor het tijdig opleveren van de eerste versie van het UPLG. Het tijdig kunnen bieden van een perspectief voor de agrarische sector met het op te stellen Landbouwakkoord is daarvoor essentieel.

Veel van de doelen zullen landen in het veenweidegebied van onze provincie. We vinden het belangrijk dat bij het opstellen van het Landbouwakkoord en bij de eerste versie van het UPLG daar nadrukkelijk aandacht voor is.

Inleiding:

Na het uitbrengen van het rapport Remkes en de appreciatie daarvan door het kabinet hebben wij u daarover geïnformeerd met een Statenbrief (PS2022RGW148). In haar reactie op het rapport Remkes geeft het kabinet aan integraal aan de slag te willen met de denklijnen en aanbevelingen uit het rapport Remkes, met enkele nuanceringen. Samen met alle betrokken partijen wil het kabinet zorgen dat de kwaliteit van natuur, water en bodem, milieu en het klimaat verbetert, met de verschillende wettelijke doelen als vertrekpunt. Op 25 november 2022 heeft het kabinet een eerste stap gezet in het uitwerken van deze integrale aanpak en daarbij uitgesproken dit samen met de medeoverheden, de agrarische sector en andere organisaties op te pakken. Daartoe heeft het kabinet de volgende brieven naar de Tweede Kamer verstuurd:

- Voortgang Nationaal Programma Landelijk Gebied (Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV))
- Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos (Ministerie van LNV)
- Toekomst Landbouw (Ministerie van LNV)
- Water en Bodem sturend (Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW))

Deze brieven zijn van belang voor de uitwerking van de gebiedsgerichte aanpak voor het landelijk gebied (GGA-LG) en raken natuurlijk ook alle direct betrokken inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisatie in het landelijk gebied. In deze Statenbrief willen wij u informeren over de hoofdlijnen van de kabinetsbrieven en uw Staten onze reactie gegeven wat dit volgens ons betekent voor de gebiedsgerichte aanpak.

Voortgang Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG):

In deze hoofdlijnennotitie concretiseert het Rijk het proces van het NPLG door inzichtelijk te maken welke stappen de komende periode gezet worden met medeoverheden en sectoren en wat daarvoor de kaders zijn. Dit sluit ook aan bij de brief van de minister van IenW over 'Water en Bodem Sturend' die tegelijkertijd naar de Kamer is verstuurd.

De kamerbrief benadrukt de forse transitie die nodig is om de onontkoombare doelen te halen die we samen vorm moeten geven via een waardig en fatsoenlijk transitieproces en door voortdurend oog te houden voor de menselijke maat. De gebiedsprocessen hebben een centrale plek in het proces om te komen tot uitvoering waarbij de provincie als gebiedsautoriteit de regie voert. Dit moet resulteren in een provinciaal gebiedsprogramma waarin de onontkoombare doelen op provinciaal niveau worden vastgelegd.

Het kabinet communiceert in deze brief over de doelen vanuit de drie hoofdopgaven Natuur/Stikstof, Water en Klimaat op het niveau van nationale doelen. Voor de doelen voor stikstof, de Kaderrichtlijnwater en bij klimaat voor de veenweidegebieden en de bossenstrategie zijn vertaald naar provinciale doelen. Begin 2023 worden de indicatieve emissiereductiedoelen voor onder andere de sectoren mobiliteit en industrie bekend gemaakt.

Vanuit klimaat worden er aanvullende doelen gesteld voor de veehouderij. Deze doelen zijn hoger dan oorspronkelijk gesteld vanuit het klimaatakkoord. Dit gaat om 5Mton CO₂-reductie in 2030, die bereikt moet worden via deels technische innovaties maar voornamelijk ook via krimp van de veestapel. Deze doelen zijn nog niet onderverdeeld naar provincies. Uit de brief blijkt nog niet duidelijk wat de consequentie is van deze aangescherpte doelstelling voor de sector veehouderij voor het boerenbedrijf. De brief spreekt over eind januari als moment waarop de provinciale doorvertaling gecommuniceerd zal worden.

Ook de doelstelling voor natuur moet nog verder worden geconcretiseerd. Daarbij gaat het op landelijk niveau om de overbrugging in 2023 van 30% van het gat naar het realiseren van een gunstige staat van instandhouding voor alle beschermde habitattypen en soorten. Om dit mogelijk te maken is boven op de uitvoering van bestaande afspraken uit het Natuurpact meer natuurinclusieve landbouw en meer inzet op natuurherstel nodig. Het Rijk werkt samen met de provincies uit wat deze opgave van 30% behelst en hoe die ingevuld kan worden.

Het NPLG krijgt een adaptief karakter, wat betekent dat op verschillende ijkmomenten het gebiedsprogramma bijgesteld kan worden. Dit betekent ook dat het gebiedsprogramma van juli 2023 nog geen definitief karakter hoeft te hebben. Dit zal een programma op hoofdlijnen worden waarin ook de analyse een stevige basis moet vormen. In deze analyse maakt de provincie duidelijk hoe uiting wordt gegeven aan structurerende principes zoals “water en bodem sturend in de ruimtelijke ordening”. Ook is de verwachting van het rijk dat provincies keuzes maken vanuit de integrale opgaven waarbij opgaven elkaar kunnen versterken of juist tot dilemma’s en daarmee bestuurlijke keuzes zullen gaan leiden. Hier ligt ook een parallel met de opgave vanuit de ruimtelijke ordening om te komen tot een provinciale ruimtelijke puzzel (Kamerbrief met de startpakketten vanuit het ministerie van BZK, verwacht op 9 december) en invulling van de NOVEX-gebieden zoals in het Groene Hart.

Het NPLG benoemt een aantal opgaven tot prioritair, wat betekent dat zij in het gebiedsprogramma van juli 2023 tot een verdergaand detailniveau uitgewerkt dienen te zijn. Dit gaat om de stikstofopgave, de veenweideopgave en de beekdalen. Deze opgaven zijn gekozen vanuit de wettelijke verplichting (stikstof), vanuit de gedachte dat de veenweideopgave met de oplevering van de regionale veenweidestrategieën al relatief ver is uitgewerkt waardoor sneller tot concretisering kan worden overgegaan. De opgave voor de beekdalen heeft betrekking op het verbeteren van de waterkwaliteit ten behoeve van de KRW doelen en de Nitraatrichtlijn, maar kunnen ook andere doelstellingen realiseren zoals natuur, groenblauwe dooradering en waterberging. Dit speelt in het oosten van onze provincie.

Met deze brief wordt zichtbaar dat vanuit de verschillende invalshoeken natuur, water en klimaat niet enkel de stikstofopgave drukt op het landelijk gebied, maar dat ook vanuit de andere opgaven grote impact te verwachten is richting het boerenbedrijf. De brief benadrukt de wens om samen op te trekken met gebiedspartners om te komen tot een gedragen programma.

Voortgang integrale aanpak landelijk gebied en opvolging uitspraak Raad van State over Porthos:

Centraal in deze kabinetsbrief staat de noodzaak om op korte termijn veel minder stikstof te gaan uitstoten ten behoeve van de natuur, pas dan ontstaat ruimte om (economische en maatschappelijke) ontwikkelingen mogelijk te maken (incl. het legaliseren van PAS-melders). De door het Rijk voorgestelde aanpak richt zich in deze brief met name op twee belangrijke lijnen. Dit zijn:

- De aanpak van 2000 – 3000 piekbelasters in de agrarische sector en 50 – 60 grote industriële bedrijven
- Verbeteren en vereenvoudigen van de toestemmingsverlening.

Aanpak piekbelasters agrarische sector en industriële bedrijven

Het kabinet onderschrijft de constatering van Remkes dat er een grote opgave ligt wat betreft de reductie van stikstof. De aanpak van de piekbelasters wordt daarbij gezien als een maatregel om op korte termijn meer ruimte te creëren. Daartoe wil het kabinet uiterlijk april 2023 een financieel ruimhartige beëindigingsregeling, de Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties plus (Lbv+), openstellen. Deze regeling moet 2000 tot 3000 piekbelasters de gelegenheid te geven om vrijwillig te stoppen tegen aantrekkelijker voorwaarden dan anders het geval zou zijn. Deze regeling heeft als kenmerk ‘het best mogelijke aanbod’ dat hoger is dan 100% van de marktwaarde, en met een beperkte tijd looptijd. In het najaar wordt de regeling geëvalueerd en besloten of eventueel meer verplichtende maatregelen moeten worden opgelegd. De criteria voor wie deze Lbv+ wordt opengesteld en de voorwaarden waaronder wordt begin 2023 duidelijk.

Parallel aan deze regeling wordt de reguliere beëindigingsregeling veehouderijlocaties (Lbv) opengesteld. Deze regeling is bedoeld voor de agrarische bedrijven die niet in aanmerking komen voor de specifieke regeling voor de piekbelasters, de Lbv+.

Door het kabinet is aangegeven dat, vooruitlopend op de definitieve regelingen, in samenspraak met de provincies de gesprekken met de (individuele) bedrijven worden opgestart (voor zover duidelijk is dat ze onder de regeling zullen gaan vallen).

Tegelijkertijd met de regelingen voor de agrarische sector gaat het kabinet het gesprek aan met de 50 – 60 industriële bedrijven, met name uit de basisindustrie. De aanpak voor deze bedrijven richt zich op 3 sporen:

- Aanscherpen van de vergunningen voor zover wettelijk mogelijk
- Maatwerk aanpak en win-winmogelijkheden (reductie NO_x en CO₂): wat is er bovenwettelijk en technisch mogelijk per bedrijf voor een versnelde verduurzaming
- Bovenwettelijke reductie ammoniakuitstoot: wat is er technisch mogelijk bovenop de vergunningseisen en tegen welke (kosten)effectiviteit.

Naast deze specifieke aanpak voor de piekbelasters worden begin 2023 de sectordoelen voor de emissie van stikstof voor de industriële sector bekend.

Toestemmingsverlening

Robuuste en juridisch houdbare toestemmingverlening is cruciaal om zekerheid te kunnen bieden aan initiatiefnemers en bevoegde instanties. Het huidige systeem voor toestemmingverlening biedt deze zekerheid op bepaalde onderdelen niet.

Daarom worden de volgende stappen aangekondigd:

(i) Versterking toestemmingverlening

a. Herinvoering vergunningplicht voor intern salderen

Het vervallen van de vergunningplicht voor intern salderen leidt in de praktijk tot knelpunten op het gebied van toestemmingverlening, toezicht en handhaving. Het gevolg is dat initiatiefnemers moeilijker kunnen aantonen dat zij toestemming hebben voor hun activiteit. Dat kan ook problemen opleveren voor de financiering van investeringen. Voor toezichthouders is het moeilijker om vast te stellen of een activiteit conform de wettelijke kaders wordt uitgevoerd. En bevoegde instanties hebben niet langer de mogelijkheid om via beleidsregels voorwaarden aan intern salderen te stellen.

Met de vergunningplicht komt na nieuwe interne salderingen de natuurvergunning weer overeen met wat er op het bedrijf gebeurt.

b. Meer sturingsmogelijkheden op extern salderen en op grondgebruik

Het kabinet zet in op het met voorrang sturen op de gebruiksmogelijkheden van emissieruimte, zolang dit nodig is in het kader van gebiedsprogramma's. Door regie te houden op de inzet van stikstofruimte die beschikbaar komt bij extern salderen worden 'wild west' taferelen voorkomen. Samen met de provincies en betrokken sectoren wordt uitgewerkt hoe dit recht in de praktijk zal worden vormgegeven, bijvoorbeeld via beleidsregels.

Daarnaast verkent het kabinet de wettelijke mogelijkheden om een voorkeursrecht te kunnen leggen op grond met een agrarische functie. Dit biedt het Rijk en de provincies de mogelijkheid om te sturen op het gebruik van de agrarische grond, geeft aan de voorkant regie in gebiedsprocessen en over keuzes in het landelijk gebied, bijvoorbeeld ten aanzien van extensivering, en biedt de mogelijkheid om speculatie tegen te gaan.

c. Aanpak latente ruimte

De ongebruikte ruimte in een natuurvergunning die niet inherent is aan de bedrijfsvoering, is latente ruimte.

Op het moment dat latente ruimte in gebruik wordt genomen, en dus niet meer latent is, betekent dat extra stikstofuitstoot en -depositie. Dat kan een risico zijn voor stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. En dat maakt activiteiten kwetsbaar voor juridische procedures, bijvoorbeeld over intrekkingverzoeken.

Latente ruimte kan worden beperkt door natuurvergunningen regelmatig te actualiseren en er zo voor te zorgen dat de vergunning aansluit bij wat er op een bedrijf gebeurt. Het actualiseren van natuurvergunningen wordt gekoppeld aan het moment waarop een initiatiefnemer aanpassingen aan zijn bedrijf wil doen. Daarmee is de actualisatie gericht op het moment dat er latente ruimte in het systeem dreigt te komen. Dit sluit ook aan bij de hernieuwde vergunningplicht voor intern salderen.

d. Beperken mogelijkheden extern salderen

De bestaande voorwaarden voor extern salderen worden verder aangescherpt. Hierbij zet het kabinet in op het maken van interbestuurlijke afspraken over het verhogen van het afroompercentage bij extern salderen naar 40%.

Ook salderen met zogenaamde slapende vergunningen wordt ingeperkt, het kabinet vindt dat het niet mogelijk mag zijn om nieuwe ontwikkelingen mogelijk te maken op basis van activiteiten die al geruime tijd zijn gestopt. Tot slot werken worden beperkingen uitgewerkt voor stikstofruimte die ontstaat wanneer initiatiefnemers stikstof reducerende innovaties doorvoeren in hun bedrijf. Wanneer deze innovaties zijn bedoeld om aan wettelijke eisen te voldoen en/of door de overheid worden gesubsidieerd, dan mag die ruimte niet zonder meer opnieuw worden gebruikt.

(ii) Specifiek aandacht voor bijzondere projecten

Voorkomen moet worden dat de beleidsaanpassingen toekomstig beleid ten aanzien van verduurzaming en de wettelijk vastgestelde klimaatdoelen in de weg staan. Daarom wordt onderzocht of het mogelijk is om geen of minder beperkingen op te leggen aan projecten die op korte termijn een toename van stikstofuitstoot en -depositie veroorzaken, maar op de langere termijn een substantiële afname leveren, die bijdragen aan natuurherstel. Dit zijn vooral energietransitieprojecten.

(iii) Vergemakkelijken en vereenvoudigen van toestemmingverlening

Het kabinet zet in op registratie van alle vrijkomende ruimte en vrijvallende ruimte, waaronder ruimte die beschikbaar komt uit de aanpak van de piekbelasters, in een register en kiest ervoor steviger regie te voeren op het uitgeven van deze ruimte aan prioritaire projecten van nationaal belang (waaronder de PAS-melders).

Als gevolg van de Porthos-uitspraak moeten initiatiefnemers van bouwprojecten in de meeste gevallen berekeningen uitvoeren en ecologisch beoordelen om vast te stellen of de activiteit vergunningplichtig is. Dit leidt tot vertraging en toename van kosten.

Op de korte termijn werkt het kabinet aan standaardisatie door middel van kengetallen of vuistregels om zo administratieve lasten voor initiatiefnemers te verminderen. Het doel hiervan is om snel inzicht te verschaffen in de vraag of voor een activiteit geen vergunningplicht geldt. In combinatie met de inzet op verduurzaming van de bouw, zullen hiermee waarschijnlijk veel kleine bouwprojecten geholpen zijn.

Voorts worden de mogelijkheden onderzocht om voor deze projecten een ondergrens toe te passen ('generieke voortoets'), waaronder een project niet vergunningplichtig is. Juridische houdbaarheid is hierbij leidend.

Voor de langere termijn is het doel toestemmingverlening te vereenvoudigen en meer ontwikkelperspectief te bieden voor economische en maatschappelijke activiteiten. Het kabinet zal daarom de mogelijkheden onderzoeken voor een nieuw systeem van toestemmingverlening. De implementatie in wet- en regelgeving, evenals de daadwerkelijke toepassing ervan, kan plaatsvinden zodra natuur- en bronmaatregelen zijn uitgevoerd en de staat van natuur aantoonbaar is verbeterd.

(iv) Verbeteren toezicht en handhaving

Toezicht en handhaving zijn een essentieel onderdeel van het systeem van toestemmingverlening. De effectiviteit van beleid staat of valt met de naleving ervan, zoals die is vastgelegd in wet- en regelgeving en vergunningen. Er komt een onderzoek naar knelpunten in het huidige systeem van toezicht en handhaving. Op basis van de uitkomsten wordt bekeken hoe het stelsel versterkt kan worden.

(v) Rav-factoren in natuurvergunningen

Recente uitspraken van de RvS en van enkele door de Wur uitgevoerde onderzoeken naar emissiearme stalsystemen leiden tot de conclusie dat er voor al deze systemen geldt dat er onzekerheid is over de hoogte van de ammoniakemissie. Dit leidt ertoe dat een natuurvergunning bij gebruik van deze stalsystemen alleen nog onder striktere voorwaarden kunnen worden verleend. Want doorgaan op de huidige wijze leidt tot rechts onzekere situaties.

Het kabinet hecht toch groot belang aan innovatie, om dit op de middellange en lange termijn te faciliteren en met zekerheid vergund te krijgen, zet het kabinet in op twee aanvullende sporen: het verbeteren van de toepassing van innovaties in de praktijk en de inzet op realtime meten in de praktijk.

Toekomst Landbouw:

Deze brief gaat met name in op de wijze waarop in het eerste kwartaal van 2023 het Landbouwakkoord tot stand moet komen.

Het doel van het Landbouwakkoord is tweeledig:

- Het akkoord beschrijft de toekomstbestendige positie van de landbouw als strategisch belangrijke economische sector, producent van duurzaam voedsel en grondstoffen en essentiële drager van een vitaal platteland. Partijen maken afspraken over de ondersteuning en de (wettelijke) kaders die nodig zijn om deze positie te behouden, door reëel verdienvermogen voor boeren in verschillende type gebieden mogelijk te maken.
- Het akkoord beschrijft de wijze waarop de landbouwsector haar aandeel gaat leveren aan de grote opgaven van natuurherstel, water en klimaat. De opgaven zijn ingrijpend en vragen van alle bedrijven meer of minder grote aanpassingen. De opgaven werken verschillend uit per sector en per gebied. De landbouw moet bijdragen, maar koplopers laten ook nu al zien dat oplossingen mogelijk zijn.

De transitie naar kringlooplandbouw is voor het kabinet het vertrekpunt voor de landbouw om de doelen op het gebied van natuur, water en klimaat te realiseren. Deze brief biedt nog weinig concrete punten en geeft vooral aan dat er nog veel moet worden uitgewerkt, zoals:

- Het vaststellen van een norm voor de grondgebondenheid waar in 2032 volledig aan moet worden voldaan
- Het uitwerken van de transitiepaden zoals ook opgenomen in het rapport van Remkes (door ontwikkelen, omschakelen, verplaatsen en stoppen) waarbij het verdienvermogen van agrarische ondernemers een cruciale voorwaarde is
- De rol en inzet van de ketenpartners in de verduurzaming van het voedselsysteem en de transitie naar de kringlooplandbouw.

Het Landbouwakkoord zal langs de volgende lijnen worden opgesteld:

- Verdienvermogen en bestaanszekerheid voor boeren in een vitaal platteland.
- Transitiepaden: zorgen dat iedere boer een goede keuze kan maken, vanuit de eigen specifieke situatie, over de individuele toekomst.
- Ruimtelijke ordening: de agrarische sector mag niet het sluitstuk worden in de discussie over de ruimte.

Daarnaast wil het kabinet voor het uitwerken van de kringlooplandbouw de thema's voer, mest, bodem, pacht en dierenwelzijn verder uitwerken. Gericht op het maken van kwalitatieve en kwantitatieve afspraken over deze thema's in het Landbouwakkoord en wat er nodig is aan ondersteuning en instrumenten om de route naar kringlooplandbouw kansrijk te maken.

Water en Bodem sturend:

De brief "Water en Bodem sturend" bevat 33 structurerende en richtinggevende keuzes voor water en bodem in de ruimtelijke ordening. De brief bevat veel inhoud en gaat ons helpen om het principe van "water en bodem sturend", zoals al opgenomen in ons beleid, verder met mede overheden en betrokkenen uit te werken.

Aanleiding en doel

Het kabinet constateert dat het water- en bodemsysteem steeds vaker tegen zijn grenzen aanloopt, zeker door een steeds grilliger klimaat met extreem weer. Denk aan: wateroverlast bij piekbuien, schade aan funderingen en CO₂-uitstoot in veenweidengebieden door lage waterstanden en schade aan natuur en landbouw door lange droge perioden. Door water en bodem sturend te laten zijn in de ruimtelijke ordening, kan Nederland ook in de toekomst met een ander en grillig klimaat blijven leven, wonen en werken. Een veilige omgeving, met een gezonde bodem, voldoende en schoon water zijn voorwaarden hiervoor.

Opdracht voor de provincies

Het Kabinet geeft de provincies de opdracht om de structurerende keuzes voor water en bodem mee te nemen in de uitwerking van het provinciaal gebiedsprogramma van het NPLG, de NOVEX-gebieden, en bij de ruimtelijke puzzel. De structurerende keuzes zijn gebaseerd op een aantal uitgangspunten, waaronder niet afwentelen op toekomstige generaties en andere gebieden of van privaat naar publiek.

Structureerende keuzes in lijn met provinciaal beleid, maar wel versnelde of extra provinciale inzet nodig

De structureerende, richtinggevende keuzes zijn in lijn met het provinciaal beleid in de Omgevingsvisie en het Bodem- en waterprogramma 2022-2027. Het is niet nieuw; wij werken al langer in de geest van “water en bodem sturend”, zoals de Blauwe Agenda Utrechtse Heuvelrug. Met veel partijen werken we aan het vergroten van de grondwatervoorraad en het watersysteem robuust te maken tegen droogte en wateroverlast. Daarnaast werken we met de drinkwaterbedrijven aan een programma voor drinkwaterbesparing. De kabinetsbrief geeft hierbij een concrete reductiedoelstelling; alle gebruikers moeten 20% besparen op drinkwater. De brief helpt hiermee om een gelijk doel en vertrekpunt te hebben voor alle betrokken partijen.

Betekenis voor de provincie Utrecht

Veel structureerende keuzes uit de brief zijn van toepassing op de uitwerking van water en bodem in de provinciale gebiedsprogramma's of concretisering van het omgevingsbeleid. Dit gaan we dan ook uitwerken in het kader van de ruimtelijke puzzel, gebiedsprogramma van het NPLG en de NOVEX gebieden. Hoe we dit gaan doen, wordt nog uitgewerkt. Een viertal onderwerpen die we alvast willen noemen en betrekken in de uitwerking zijn:

- Veenweiden (laagveengebieden): een structureerende keuze is om te bewegen naar een grondwaterstand van 20 cm tot 40 cm onder maaiveld. Hiermee wordt bereikt dat bodemdaling wordt geminimaliseerd en uitstoot van broeikasgassen wordt gereduceerd. Dit wordt in het kader van de gebiedsprocessen van het NPLG uitgewerkt. Deze structureerende keuze is in lijn met de door u vastgestelde Regionale Veenweiden Strategie. Dit kan wel aanpassing vragen in de bedrijfsvoering van de agrariër.
- Woningbouw: het Rijk komt met richtlijnen over “waar en hoe” bouwen. Het doel is om toekomstbestendige keuzes te maken. Bij de richtlijnen wordt rekening gehouden met de risico's van overstromingen, wateroverlast, bodemdaling en drinkwaterbeschikbaarheid.
- Herstel van het watersysteem op hoge zandgronden: de vergunningen voor onttrekkingen uit grondwater moeten worden aangepast als de balans tussen het grondwatersysteem en grondwaterafhankelijke natuur verstoord is. Eerst brengen we alle grondwateronttrekkingen in beeld en onderzoeken of het noodzakelijk is om regionale maximale onttrekkingsplafonds voor grondwater in te stellen. Aanvullend maken we afspraken over een regionale voorkeursvolgorde voor grondwater in perioden met extreme droogte.
- Ruimte voor waterberging voor opvangen van piekbuien: de brief geeft aan dat 5 a 10% van de diepe polders wordt gereserveerd voor waterberging, waarbij ruimte is voor maatwerk.

Voor water en bodem sturend is geen afzonderlijke financiering vanuit het Rijk beschikbaar. De maatregelen zullen vooral gefinancierd moeten worden binnen reeds (voorgenomen) Rijksprogramma's zoals het Deltafonds Zoetwater of het Transitiefonds voor het landelijk gebied. De financiële consequenties voor de provincies zijn nu niet bekend.

Betekenis van de brieven voor de gebiedsgerichte aanpak in Utrecht:

Wij zijn positief over de stappen die het Rijk nu gezet heeft om te komen tot een meer integrale aanpak: de verbinding die wordt gelegd tussen de doelen op het gebied van natuur, water en klimaat en tegelijkertijd een aanzet voor het werken aan perspectief voor de agrarische sector. Deze doelen onderschrijven we en tegelijkertijd beseffen we goed dat de hiermee samenhangende opgaven voor het landelijk gebied groot zijn. Voor ons betekent dit dat we vol doorgaan met onze inzet in het landelijk gebied via de gebiedsgerichte aanpak, gericht op een eerste gebiedsprogramma in juli 2023, maar bovenal gericht op het halen van onze internationale verplichtingen op het gebied van natuur, water en klimaat in 2030.

Uit de brieven spreekt meer duidelijkheid over de aanpak van de stikstofreductie in andere sectoren. Door de bevestiging dat begin 2023 de indicatieve emissiereductiedoelen voor onder andere de sectoren mobiliteit en industrie bekend worden gemaakt en de voorgestelde aanpak van de piekbelasters onder de industriële bedrijven.

Ook de voorgestelde adaptieve aanpak biedt ons ruimte om samen met de gebiedspartners tot een nadere invulling te komen en eventuele bijstellingen vanuit voortschrijdend inzicht richting 2030. Met de prioriteitsstelling van natuur, de veenweidegebieden en de beekdalten kan invulling gegeven worden aan de urgentie op deze opgaven.

De concreetheid van de brief “Water en Bodem sturend” spreekt ons aan en geeft ons goede handvatten om verder aan de slag te gaan met de gebiedsgerichte aanpak. Het betekent wel dat we een aantal acties versneld of intensiever moeten oppakken. Voor sommige onderwerpen zullen we aanvullend beleid moeten ontwikkelen zoals bijvoorbeeld voor het behoud van vitale bodems. Uiteraard zullen wij daar uw Staten bij betrekken.

De drie andere brieven van het kabinet zijn een goede aanzet voor het samen met onze gebiedspartners oppakken van de gebiedsgerichte aanpak. De door het kabinet benadrukte wens om samen met de gebiedspartners te komen tot een gedragen gebiedsprogramma sluit heel goed aan bij onze gebiedsgerichte aanpak. Tegelijkertijd zit daar ook de kern van onze zorg om (tijdig) te komen tot een 1^e versie van het Utrechts Programma Landelijk Gebied (UPLG). Wij zijn van mening dat ons UPLG met draagvlak bij de gebiedspartijen moet worden opgesteld. Dit kan alleen als daar ook voldoende ruimte voor wordt geboden. De spanning tussen de doelen van het NPLG en het opstellen van een gedragen UPLG zit volgens ons in een combinatie van onderstaande punten:

1. Een deel van de doelen in het NPLG met name op het gebied van klimaat, voor zover het betrekking heeft op de emissie van methaan door de agrarische sector, moet nog worden vertaald worden naar provinciale doelen. Deze vertaling kan een groot effect hebben voor de individuele veehouderij. Deze impact zit nog teveel verstopt in deze brieven. Dit geldt ook voor de gevolgen van het verhogen van de grondwaterstand tot 20 cm tot 40 cm onder maaiveld (kabinetsbrief 'Water en Bodem sturend') op het boerenbedrijf.
2. Daarnaast blijven wij aandacht vragen voor de ontbrekende randvoorwaarden voor het realiseren van de NPLG doelen: instrumentarium en voldoende financiën (ook bij onze gebiedspartners)
3. De uitwerking in het UPLG voor de in het NPLG benoemde prioritaire opgaven (stikstof, veenweidegebied en beekdalen) vraagt veel informatie en een groot detailniveau. Om dit te kunnen leveren is het noodzakelijk dat er inzicht is in de maatregelpakketten om de gestelde doelen te bereiken. Dit vraagt om een snelle doorrekening van de effecten van deze maatregelen die het voeren van gesprekken in de gebiedsprocessen om te komen tot de noodzakelijke maatregelen zal bemoeilijken.
4. De transitie van de landbouw is van essentieel belang om de gestelde doelen te kunnen realiseren. De komst van een landbouwakkoord in het voorjaar van 2023 zien wij als een noodzakelijke stap om het draagvlak in de sector te versterken, maar heeft een kwetsbaarheid in de timing. Immers de gebiedsprocessen moeten nu van start om tijdig een gebiedsprogramma op te kunnen stellen en voor het voeren van die gesprekken is het hebben van een perspectief zeer belangrijk
5. Het voeren van de gesprekken met de sector wordt bovendien bemoeilijkt doordat ook pas in het voorjaar 2023 de regeling voor de vrijwillige uitkoop van de piekbelasters beschikbaar komt.

Deze spanning tussen de meer top-downdoelen uit het NPLG en de wens tot een door de gebiedspartijen gedragen UPLG wordt ook gezien door het Rijk. Dit leidt op dit moment niet tot het aanpassen van het tijdsplan maar wel dat we met elkaar in gesprek gaan over de opzet van het uiteindelijk op te stellen gebiedsprogramma: gedetailleerd waar het kan en meer op hoofdlijnen waar het nog niet kan. De versie die op 1 juli 2023 moet worden ingediend is nog een concept versie. Na toetsing door het Rijk wordt een definitieve versie van het gebiedsprogramma door ons vastgesteld. Daar zullen wij uw staten bij betrekken.

Vervolprocedure / voortgang:

De voornaamste stappen die wij de komende periode zetten zijn:

- Opstellen van een voorverkenning UPLG ten behoeve van hij 1^e ijkmoment met het Rijk eind januari 2023
- Opstellen van de concept gebiedsagenda's voor 9 deelgebieden in het landelijk gebied met daarin opgenomen, voor zover al beschikbaar de natuurdoelanalyses
- Opstellen concept van de 1^e versie van het UPLG

Voor de geplande informatiesessie over de gebiedsgerichte aanpak in het landelijk gebied op 11 januari 2023 sturen we uw Staten een memo waarin wij de volgende stappen en uw rol daarin verder uitwerken.

Gedeputeerde Staten van Utrecht,

Voorzitter,
mr. J.H. Oosters

Secretaris,
mr. drs. A.G. Knol-van Leeuwen